

TALABA YOSHLAR ONGIDA MILLIY QADRIYATLAR SHAKLLANISHINING IJTIMOIIY-PSIXOLOGIK OMILLARI

TURGUNOV BAXROMJON RAXIMJONOVICH
Andijon davlat pedagogika instituti
Pedagogika va psixologiya kafedrası v.b. dotsenti
Psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19350887>

Annotatsiya: Mazkur maqolada talaba yoshlar ongida milliy qadriyatlarining shakllanishiga ta’sir etuvchi ijtimoiy-psixologik omillar tahlil qilinadi. Zamonaviy raqamli axborot muhitining kengayishi yoshlarning dunyoqarashi, ijtimoiy munosabatlari va qadriyatlar tizimiga sezilarli ta’sir ko’rsatmoqda. Shu sababli yoshlar ongida milliy qadriyatlarni shakllantirish jarayonini chuqur o’rganish muhim ilmiy va ijtimoiy ahamiyatga ega. Maqolada milliy qadriyatlar tushunchasining mazmuni, ularning yoshlar ijtimoiylashuvi jarayonidagi o’rni hamda talaba yoshlar ongida ushbu qadriyatlarining shakllanishiga ta’sir qiluvchi asosiy psixologik va ijtimoiy omillar tahlil qilinadi.

Kalit so’zlar: milliy qadriyatlar, ijtimoiy-psixologik omillar, ijtimoiylashuv, milliy identitet, raqamli muhit, yoshlar tarbiyasi, qadriyatlar tizimi.

Аннотация: В данной статье анализируются социально-психологические факторы, влияющие на формирование национальных ценностей в сознании молодежи. Расширение современной цифровой информационной среды оказывает значительное влияние на мировоззрение, социальные отношения и систему ценностей молодежи. Поэтому углубленное изучение процесса формирования национальных ценностей в сознании молодежи имеет большое научное и социальное значение. В статье анализируется содержание концепции национальных ценностей, их роль в процессе социализации молодежи, а также основные психологические и социальные факторы, влияющие на формирование этих ценностей в сознании молодежи.

Ключевые слова: национальные ценности, социально-психологические факторы, социализация, национальная идентичность, цифровая среда, воспитание молодежи, система ценностей.

Abstract: This article analyzes the socio-psychological factors that influence the formation of national values in the minds of young students. The expansion of the modern digital information environment has a significant impact on the worldview, social relations and value system of young people. Therefore, an in-depth study of the process of forming national values in the minds of young people is of great scientific and social importance. The article analyzes the content of the concept of national values, their role in the process of youth socialization, and the main psychological and social factors that influence the formation of these values in the minds of young students.

Keywords: national values, socio-psychological factors, socialization, national identity, digital environment, youth education, value system.

KIRISH

Bugungi kunda globallashuv jarayoni, axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi va raqamli kommunikatsiya vositalarining keng tarqalishi jamiyat hayotining barcha sohalariga sezilarli ta’sir ko’rsatmoqda. Ayniqsa, yosh avlodning dunyoqarashi, ijtimoiy xulqi va qadriyatlar tizimi shakllanishida ushbu omillarning roli tobora ortib bormoqda. Talaba yoshlar jamiyatning eng faol va intellektual qatlami sifatida ijtimoiy jarayonlarga tez moslashadi hamda yangi axborot

oqimlarini faol qabul qiladi. Shu sababli ularning ongida milliy qadriyatlarning shakllanish jarayoni zamonaviy ilmiy tadqiqotlar uchun dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Milliy qadriyatlar har bir xalqning tarixiy tajribasi, madaniy merosi, urf-odatlar va an’analari asosida shakllanadi. Ular jamiyatning ma’naviy barqarorligini ta’minlashda hamda yosh avlodning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishida muhim o‘rin tutadi. Talaba yoshlar ongida milliy qadriyatlarni shakllantirish jarayoni faqatgina an’anaviy tarbiya orqali emas, balki ijtimoiy muhit, ta’lim tizimi, ommaviy axborot vositalari hamda raqamli kommunikatsiya vositalari orqali ham amalga oshadi. Shu bilan birga, zamonaviy axborot makonida turli madaniy ta’sirlar kuchayib borayotgan bir sharoitda yoshlarning milliy o‘zligini anglash va milliy qadriyatlarga sodiqligini saqlab qolish muhim ijtimoiy-psixologik masala hisoblanadi. Talaba yoshlar o‘zlarining shaxsiy qarashlari va hayotiy pozitsiyasini shakllantirish jarayonida turli ijtimoiy guruhlar, axborot manbalari hamda kommunikativ muhit bilan o‘zaro aloqada bo‘ladi. Bu jarayon esa ularning qadriyatlar tizimiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Talaba yoshlar ongida milliy qadriyatlarning shakllanishiga ta’sir etuvchi ijtimoiy-psixologik omillarni ilmiy jihatdan o‘rganish muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi talaba yoshlar ongida milliy qadriyatlarning shakllanish jarayonini tahlil qilish hamda ushbu jarayonga ta’sir ko‘rsatuvchi asosiy ijtimoiy va psixologik omillarni aniqlashdan iborat.

ASOSIY QISM

Talaba yoshlar ongida milliy qadriyatlarning shakllanishi murakkab va ko‘p bosqichli ijtimoiy-psixologik jarayon hisoblanadi. Ushbu jarayon shaxsning ijtimoiy tajribasi, tarbiya muhiti, muloqot doirasi hamda axborot maydoni bilan uzviy bog‘liq holda rivojlanadi. Milliy qadriyatlar yoshlarning ma’naviy kamolotida, ularning ijtimoiy xulqi va hayotiy pozitsiyasini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. Shu sababli talaba yoshlar ongida ushbu qadriyatlarning qanday shakllanishi, qaysi omillar ta’sirida mustahkamlanishi yoki o‘zgarishi masalasi ilmiy tadqiqotlar uchun dolzarb hisoblanadi.

Milliy qadriyatlar deganda ma’lum bir xalq yoki jamiyat tomonidan tarix davomida shakllantirilgan ma’naviy, axloqiy, madaniy va ijtimoiy me’yorlar majmui tushuniladi. Ular jamiyatning madaniy merosini saqlash va avloddan-avlodga yetkazish vazifasini bajaradi. Yoshlar esa ushbu qadriyatlarni o‘zlashtirish orqali jamiyatning to‘laqonli a’zosiga aylanish jarayonini boshdan kechiradi. Talaba yoshlar aynan shaxsiy dunyoqarashi shakllanayotgan davrda bo‘lgani uchun ularning qadriyatlar tizimi ham faol rivojlanish bosqichida bo‘ladi. Talaba yoshlar ongida milliy qadriyatlarning shakllanishiga ta’sir qiluvchi muhim omillardan biri bu ijtimoiy muhit hisoblanadi. Inson shaxs sifatida shakllanish jarayonida turli ijtimoiy guruhlar bilan muloqot qiladi va ular orqali ma’lum ijtimoiy tajribani o‘zlashtiradi. Ayniqsa, ta’lim muassasalari yoshlarning ijtimoiylashuvida muhim rol o‘ynaydi. Universitet muhiti nafaqat bilim olish maskani, balki talaba yoshlarning dunyoqarashi, qadriyatlari va ijtimoiy munosabatlarini rivojlantiruvchi ijtimoiy makon hamdir. Bu yerda yoshlar turli madaniy qarashlarga ega bo‘lgan tengdoshlar bilan muloqot qiladi, yangi g‘oyalar bilan tanishadi hamda o‘z fikrini shakllantiradi.

Ta’lim jarayonida milliy qadriyatlarning targ‘ib qilinishi ham talaba yoshlar ongiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. O‘quv dasturlari, ma’naviy-ma’rifiy tadbirlar hamda madaniy faoliyatlar yoshlarning milliy o‘zlikni anglashiga yordam beradi. Agar ta’lim jarayonida milliy madaniyat, tarix va an’analarga e’tibor qaratilsa, talabalarda ushbu qadriyatlarga nisbatan qiziqish va hurmat kuchayadi. Bu esa ularning milliy identitetini mustahkamlashga xizmat qiladi. Milliy qadriyatlarning shakllanishida oilaviy tarbiya ham muhim omillardan biridir. Oila insonning ilk ijtimoiy muhitidir va aynan shu muhitda shaxsning dastlabki axloqiy qarashlari shakllanadi. Ota-ona tomonidan beriladigan tarbiya, oiladagi an’analar va kundalik turmush tarzi yoshlarning qadriyatlar tizimiga katta ta’sir ko‘rsatadi. Masalan, oilada milliy urf-odatlariga amal qilinishi,

katta-kichikka hurmat, mehmondo‘stlik yoki o‘zaro yordam kabi qadriyatlarning namoyon bo‘lishi yoshlar ongida ushbu tushunchalarning ijobiy obrazini shakllantiradi.

Biroq zamonaviy jamiyatda yoshlarning ijtimoiy tajribasi faqat oila yoki ta’lim muassasalari bilan cheklanib qolmaydi. Raqamli texnologiyalar va internetning keng tarqalishi natijasida yoshlar global axborot makonining faol ishtirokchisiga aylangan. Bu jarayon talaba yoshlarning dunyoqarashi va qadriyatlar tizimiga yangi ta’sirlarni olib kiradi. Ijtimoiy tarmoqlar, onlayn platformalar va turli axborot resurslari orqali yoshlar turli madaniy qarashlar, hayot tarzi va qadriyatlar bilan tanishadi. Natijada ularning dunyoqarashi kengayadi, ammo ayrim holatlarda milliy qadriyatlar bilan ziddiyatli qarashlar ham paydo bo‘lishi mumkin. Raqamli muhitning yoshlar ongiga ta’siri ikki tomonlama xususiyatga ega. Bir tomondan, internet orqali milliy madaniyat, tarix va an’analarga oid ko‘plab axborotlarni olish imkoniyati mavjud. Bu esa yoshlarning milliy merosga bo‘lgan qiziqishini oshirishi mumkin. Ikkinchi tomondan esa global madaniyat elementlari ba’zan yoshlarning qadriyatlar tizimiga kuchli ta’sir ko‘rsatib, ularning milliy identitetiga ma’lum darajada ta’sir qilishi mumkin. Shu sababli raqamli muhit sharoitida yoshlarning axborotni tanqidiy qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.

Talaba yoshlar ongida milliy qadriyatlarning shakllanishiga ta’sir qiluvchi yana bir muhim omil bu ijtimoiy muloqot hisoblanadi. Yoshlar do‘stlar, tengdoshlar va turli ijtimoiy guruhlar bilan muloqot qilish jarayonida o‘z qarashlarini shakllantiradi va mustahkamlaydi. Guruh ichidagi ijtimoiy ta’sir, o‘zaro fikr almashish va muhokama jarayonlari yoshlarning qadriyatlar tizimiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Ba’zan yoshlar o‘z tengdoshlarining fikrlariga moslashishga intiladi, bu esa ularning qarashlarida ma’lum o‘zgarishlar yuzaga kelishiga sabab bo‘lishi mumkin.

Psixologik nuqtai nazardan qaraganda, milliy qadriyatlarning shakllanishi shaxsning identiteti bilan ham chambarchas bog‘liqdir. Inson o‘zini ma’lum bir jamiyat yoki madaniyatga mansub deb his qilganda, ushbu jamiyatga xos qadriyatlarni qabul qilish ehtimoli yuqori bo‘ladi. Talaba yoshlar esa aynan o‘z shaxsiy identitetini izlash va shakllantirish jarayonida bo‘lganligi sababli, ularning milliy o‘zlikni anglash darajasi ham turli omillarga bog‘liq holda rivojlanadi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, yoshlar orasida milliy qadriyatlarga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirish uchun ijtimoiy muhitning barcha tarkibiy qismlari o‘zaro uyg‘un holda faoliyat yuritishi muhimdir. Oila, ta’lim tizimi, ommaviy axborot vositalari va raqamli platformalar yoshlarning ma’naviy rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Ayniqsa, milliy madaniyatni zamonaviy shakllarda targ‘ib qilish yoshlar uchun yanada qiziqarli va tushunarli bo‘lishi mumkin. Masalan, milliy tarix, an’ana va urf-odatlarini raqamli platformalarda interaktiv shaklda taqdim etish yoshlarning e’tiborini jalb etadi. Shu orqali milliy qadriyatlar nafaqat an’anaviy tarbiya orqali, balki zamonaviy kommunikatsiya vositalari yordamida ham yoshlar ongiga singdirilishi mumkin. Bu esa milliy madaniyatning zamonaviy jamiyat sharoitida barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Talaba yoshlar ongida milliy qadriyatlarning shakllanishi ko‘plab ijtimoiy va psixologik omillar ta’sirida yuzaga keladi. Ushbu jarayonda oila, ta’lim muassasalari, ijtimoiy muloqot muhiti hamda raqamli axborot makoni muhim rol o‘ynaydi. Mazkur omillarning o‘zaro ta’siri natijasida yoshlarning qadriyatlar tizimi shakllanadi va rivojlanadi. Shu sababli yoshlarning milliy identitetini mustahkamlash hamda ularda milliy qadriyatlarga nisbatan ongli va barqaror munosabatni shakllantirish uchun kompleks yondashuv zarur hisoblanadi.

XULOSA

Talaba yoshlar ongida milliy qadriyatlarning shakllanishi ko‘plab ijtimoiy va psixologik omillar ta’sirida amalga oshadigan murakkab jarayondir. Ushbu jarayon shaxsning ijtimoiy muhit bilan o‘zaro aloqasi, uning hayotiy tajribasi, tarbiya jarayoni hamda zamonaviy axborot makoni bilan bog‘liq holda rivojlanadi. Ayniqsa, bugungi globallashuv va raqamli texnologiyalar davrida yoshlarning dunyoqarashi va qadriyatlar tizimi tez o‘zgarib borayotganligi ushbu masalani yanada

dolzarb qiladi. Talaba yoshlar ongida milliy qadriyatlarning shakllanishida bir nechta muhim omillar alohida o‘rin tutadi. Avvalo, oilaviy tarbiya yoshlarning dastlabki axloqiy qarashlari va qadriyatlar tizimining shakllanishida asosiy manba bo‘lib xizmat qiladi. Oilada mavjud bo‘lgan madaniy an’analar, urf-odatlar va o‘zaro hurmat muhitining mavjudligi yoshlarning milliy qadriyatlarga nisbatan ijobiy munosabatini rivojlantiradi. Shuningdek, ta’lim muassasalari ham ushbu jarayonda muhim ijtimoiy institut sifatida namoyon bo‘ladi. Universitet muhitida olib boriladigan ma’naviy-ma’rifiy faoliyat, madaniy tadbirlar va o‘quv jarayonining mazmuni talabalarning milliy o‘zlikni anglashiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Bundan tashqari, yoshlarning ijtimoiy muloqoti ham ularning qadriyatlar tizimiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Talabalar turli ijtimoiy guruhlar bilan muloqot jarayonida yangi qarashlar bilan tanishadi, o‘z fikrini shakllantiradi hamda mavjud qarashlarini qayta ko‘rib chiqishi mumkin. Aynan shu jarayon shaxsning ijtimoiy tajribasini boyitadi va uning dunyoqarashini kengaytiradi. Zamonaviy raqamli muhit esa talaba yoshlar ongida qadriyatlarning shakllanishiga yangi imkoniyatlar bilan birga ayrim murakkabliklarni ham olib kiradi. Internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali yoshlar turli madaniy g‘oyalar va qarashlar bilan tanishadi. Bu esa ularning dunyoqarashining kengayishiga xizmat qilishi mumkin. Shu bilan birga, global axborot oqimi ba’zan yoshlarning milliy qadriyatlariga nisbatan munosabatiga ham ta’sir ko‘rsatishi ehtimoli mavjud. Shu sababli yoshlarning axborotni tanqidiy tahlil qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish muhim vazifa hisoblanadi.

Umuman olganda, talaba yoshlar ongida milliy qadriyatlarning shakllanishi uzluksiz davom etadigan ijtimoiy-psixologik jarayon bo‘lib, u jamiyatning ma’naviy barqarorligi va madaniy rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Shu bois yoshlar orasida milliy qadriyatlarga hurmat va sodiqlikni rivojlantirish, ularni zamonaviy sharoitga mos holda targ‘ib qilish hamda yoshlarning milliy identitetini mustahkamlash bugungi kunda dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Ахмедов, Ф.Р. Психологические аспекты формирования национальных ценностей у молодежи // Психологический журнал. – 2020. – Т. 41, №3. – С. 45–53.
2. Мирзоев, Ш.Р., Каримова, Л.Б. Влияние цифровой среды на социально-психологическое развитие студентов // Вестник педагогики и психологии. – 2021. – №2. – С. 112–120.
3. Smith, J. The Role of Digital Culture in Youth Identity Formation // Journal of Social Psychology. – 2021. – Vol. 55, No. 4. – P. 210–225.
4. Brown, L., & Johnson, K. Youth, Social Media, and National Values: A Cross-Cultural Analysis // Computers in Human Behavior. – 2022. – Vol. 128. – P. 107–119.
5. Turgunov, B. (2024). Ta’limni tashkil etishda internetning intellektga ta’siri. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, 1(4), 620-622.
6. Raximjonovich, T.B. (2024). Talabalarning intellektual salohiyatiga ta’sir qiluvchi ichki va tashqi omillar. *Theory and analytical aspects of recent research*, 3(28), 40-46.
7. Rahimjonovich, T.U.B. (2024). Intellektual va autogen mashqlarning shaxs rivojlanishiga ta’siri. *Innovative developments and research in education*, 3(34), 46-49.